

Kultura i civilizacija

Aleksandar Kolka

O LEKSIKU U NASTAVI STRANIH JEZIKA

0. Postojanje leksičkih razlika među jezicima iskustvena je činjenica, koje je svjestan svaki čovjek, pa i svaki učenik. Te razlike pojedinac očekuje s većom izvjesnošću od bilo kojih drugih. Međutim, stvarnu narav tih razlika uočava rijetko tko, pa čak i kad se radi o onima koji u izvjesnoj mjeri vladaju stranim jezikom. Vrlo često pitanje: »Kako se to kaže na jeziku?« u biti je nekorektno jer pretpostavlja istovjetnost značenja u dva jezika, materinjem i stranom, odnosno jednakost kulturnih sadržaja koje ta značenja izražavaju.

U ovom ću napisu pokušati da bacim bar tračak svjetla na ovo teško i istodobno izazovno pitanje, kojem su nastavnici stranih jezika naročito često izloženi i na koje neposredno odgovaraju motivirani u prvom redu obranom vlastitog autoniteta.

1. Čovjek oduvijek živi u zajednici. Njegov je opstanak u prirodi uvjetovan radom, koji se odvija u uvjetima društvene organizacije i podjele rada te tehnologije. Ljudske se zajednice razvijaju i mijenjaju pod utjecajem tehnoloških promjena, koje neminovno vode k promjenama u podjeli rada. Pojedinci unutar zajednice, odnosno društva žive i rade u okvirima određenih društvenih odnosa. Sveukupnost njihovih aktivnosti, sadašnjih i prošlih, koje pokazuju sistem zajedničkih obilježja po kojima se izdvajaju od drugih nazivamo kulturom. Složene kulture tokom povijesnog razvoja podižu gradove i organiziraju se u privrednom i društvenom pogledu na višim razinama i tada ih nazivamo civilizacijama.

Sastavnice su svake kulture, dakle, njezina baština — povijesni događaji, proizvodi i umijeća, institucije i ideje, koje vuku svoje korijenje u događajima i inicijativama grupa i pojedinaca.

2. Rad i život u zajednici nisu mogući bez razvijenog sistema međusobnog komuniciranja među njezinim članovima. Pod komuniciranjem razumijevamo odašiljanje i primanje informacija. Sistemi mogu biti vrlo jednostavni, s vrlo ograničenim mogućnostima slanja obavijesti, kao što su, na primjer, signalizacija u gradskom prometu, na brodovima i slično, pa do najsloženijeg i najsvetobuhvatnijeg instrumenta komunikacije kakav je jezik. Jezik je, dakle, sastavni i bitni element neke kulture, iz čega, međutim, ne smijemo zaključiti da svaka kultura mora imati svoj jezik.

Uloga je jezika da zadovoljava potrebe ljudi koji se njime služe. Proces sporazumijevanja u komunikaciji odvija se posredništvom arbitrarnih simbola nanizanih u slijedove prema pravilima sintakse određenog jezika, a ispoljava

se kao aktivnosti govorenja i slušanja, odnosno pisanja i čitanja. Te arbitrarne simbole nazivamo riječima i ovo je razmatranje namijenjeno prvenstveno njima.

U verbalnoj komunikaciji razmjenjuju se informacije koje sadržavaju značenje. Sporazumijevanje pak ovisi o »hvatanju« tih značenja. Značenja pak možemo opisati kao složene nizove odnosa ili podudarnosti između lingvističkih simbola i svijeta ljudskog iskustva koji predstavljaju. Iskustvo se u jeziku odražava na razini leksika. Sintaksa pak interpretira to iskustvo, ali ga ne odražava. Za primjer možemo navesti budućnost, prošlost, kondicional i slično.

Način na koji leksik odražava iskustvo ilustrirat ćemo ekstremnim primjerima. Arapi imaju više od 500 riječi za razne vrste deva. Eskimi raspolažu brojnim riječima kojima označavaju razne vrste i stanje snijega. Arapima je dovoljna jedna jedina riječ za označavanje snijega i leda zajedno, dok Eskimi uopće nemaju riječi za devu.

3. Više se kultura (i civilizacija) može služiti jednim istim jezikom. No kako iz definicije kulture proizlazi da njihovi pripadnici ne mogu imati identična dominantna iskustva, razlike se moraju odraziti primarno na leksičkoj razini. Prvi su engleski doseljenici u Americi naišli na brojne predmete, zemljopisne pojave, životinje, biljke itd. za koje nisu imali imena. Morali su ih stvoriti ili posuditi od drugih. Tako su nastale kovanice kao, na primjer, moking-bird, eggplant, rattle-snake i dr. Od indijanskih su starosjedilaca posuđeni izrazi kao: moccasin, hickory, squash i dr. Od francuskih su pak doseljenika posuđeni: prairie i chowder. (Vidi: Quirk.) Na taj je način obogaćen i dalje se obogaćuje engleski jezik. Nešto se slično događa sa španjolskim i portugalskim, koji su također postali jezicima kultura Novog svijeta.

4. Među kulturama koje uspostavljaju neposredne ili posredne kontakte dolazi do razmjene proizvoda i ideja. Tu pojavu već odavno poznajemo i nazivamo je kulturnom difuzijom. Njezin je neposredni rezultat — kulturno posuđivanje. (Vidi: Filipović, Sapir, Bloomfield.)

Visoko razvijene civilizacije našeg vremena naročito intenzivno razmjenjuju svoje materijalne proizvode, kulturna dobra i ideje. Ne samo što milijuni tona raznih proizvoda prevaljuju ogromne daljine, već i bujica informacija zaspisa cijeli civilizirani svijet, zahvaljujući vrtoglavom razvoju sredstava masovnih komunikacija. I tradicionalno, nezamjenjivo sredstvo širenja ideja — tisak — u nevjerojatnom je usponu. Početkom našeg decenija prema nekim procjenama samo se tehničke i znanstvene literature štampa u svijetu oko 60 000 000 stranica godišnje. Zahvaljujući masovnom učenju stranih jezika svugdje se u svijetu premošćuju jezične barijere. Izvoznici napredne tehnologije uz ideje vezane uz tu tehnologiju izvoze i stručne izraze. Prodor američke kompjutorske tehnike u svijet prati širenje stručne terminologije na engleskom jeziku. Lansiranje prvog sovjetskog Sputnjika u Zemljinu orbitu značilo je i lansiranje nove riječi »sputnik« u leksike mnogih jezika.

Milijuni turista kruže Zemljom i susreću se s drukčijim običajima i navikama. Događa se da neke i preuzmu. Englezi su u kolonijalnim vremenima s Dalekog istoka donijeli naviku začinjavanja hrane »curryjem«. Riječ su posudili iz tamilskog jezika (»kari«). Ta se navika danas širi Evropom, a zajedno s njom i izraz. Došla je već i do nas, pa se u nekim našim trgovinama već može i kupiti taj proizvod. Slično je i s »ketchupom«, koji je do prije nekoliko godina kod nas bio gotovo nepoznat, a danas je prehrambeni proizvod široke potrošnje. Oni koji ga upotrebljavaju vjerovatno znaju da je naziv riječ engleskog po-

rijekla, no sigurno ne znaju da je u engleski došla iz amojskog kineskog preko malajskog.

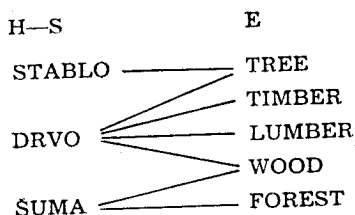
5. Među kulturama postoje veće ili manje razlike i sličnosti. Možemo ih proučavati s više aspekata. Razlike su veće u povijesnom razvitku, umjetnosti, tradicijama, folkloru. Religije po pravilu pokrivaju veći broj kulturnih zajednica. Visoko razvijene civilizacije današnjice pokazuju visok stupanj uniformnosti u velikom broju proizvoda tipičnih za život ljudi urbaniziranog industrijskog društva.

Sa stanovišta nastave stranih jezika najmanje teškoće možemo očekivati u poučavanju naziva materijalnih proizvoda u svakodnevnoj upotrebi. Svi ljudi koji žive u industrijski razvijenim zemljama dijele zajednička iskustva kad se radi, na primjer, o sredstvima suvremenog transporta (kopnenog, zračnog, vodenog), stanovanja u urbaniziranim naseljima, tehničkim uređajima za komuniciranje i informiranje (radio, televizor, telefon) itd. U svim tim slučajevima pretežu u leksicima materijalnog i stranog jezika odnosi jedan prema jedan, što znači da jedno označeno ima po jedan označitelj u svakom od ta dva jezika i da se između tih označitelja može staviti znak jednakosti.

No i u materijalnoj sferi možemo naći brojne predmete karakteristične samo za određenu kulturu. U takvim slučajevima posrednim iskustvom putem opisnog ili likovnog prikaza stvaramo predodžbu, označeno čiji označitelj usvajamo. Svatko tko je čitao o životu nomadskih Mongola ili gledao film o njima, ima nekakvu predodžbu o tome što je jurta, no ta je predodžba ipak samo nešto blijeđe i siromašno u odnosu prema predodžbi onoga koji živi u jurti.

Ne bismo se smjeli zavaravati da je u sferi materijalnog sve jednostavno. Pokušat ćemo usporediti značenja triju hrvatskih, odnosno srpskih riječi: STABLO, DRVO i ŠUMA u njihovim osnovnim značenjima s engleskim riječima: TREE, WOOD, FOREST, TIMBER i LUMBER, da bismo utvrdili odgovarajuća značenja u okviru zajedničkog polja.

Prikaz 1.

Iz grafičkog je prikaza vidljivo da postoji odnos korespondencije između H—S riječi STABLO i DRVO s E riječi TREE u značenju »visoka drvenasta biljka«, te H—S riječi DRVO s E riječima TIMBER, LUMBER i WOOD u značenju »drvo kao građevni materijal«, te na kraju H—S riječi ŠUMA s E riječima WOOD i FOREST u značenju »područje pokriveno gusto izraslim drvećem«. Tri izraza na lijevoj strani (H—S) pokrivaju približno iste sadržaje kao pet izraza na desnoj strani (E). Naš prikaz 1 opisuje nam sistem odnosa koji smisao pojedine riječi uspostavlja s drugim riječima s popisa leksičkih jedinica. Iz tog sistema odnosa proizlaze vrijednosti određene na temelju načina suprotstavljanja pojedinih jedinica ostalim elementima sistema, a koje se vrijednosti mogu kontrolirati kao diferencije. Jezik je sistem, dakle strukturiran

je, što znači da predstavlja skup odnosa. U njemu se jedni elementi suprotstavljaju drugima, što znači da je sistem diferencija kao i svaki drugi kod. Kodovi su pak uvijek prinudnog karaktera, što znači da smo u govoru uvijek podvrgnuti sistemu obvezatnih odnosa. Kad se služimo materinjim jezikom ili stranim jezikom koji smo potpuno usvojili, primjenjujemo ih nesvjesno. Usvajanje stranog jezika je, dakle, stjecanje sposobnosti analiziranja iskustva na način kako to čine izvorni govornici, što će u našem konkretnom slučaju reći: s prikaza 1 uz sistem na lijevoj strani, u kojem su uspostavljeni izravni odnosi označitelja i označenog, doći do sistema na desnoj strani. U početku učenja odnos označitelja i označenog na desnoj strani uspostavlja se posredništvom označitelja na lijevoj, a tek pri višem stupnju ovladavanja stranim jezikom taj se odnos uspostavlja neposredno. (Vidi: Titone.)

Izlaskom iz sfere materijalnog i zalaženjem u oblast odnosa među ljudima, načina života, običaja, tradicija, institucija i ideologije susrećemo se s područjem razlika koje je teže identificirati, jer nas sputava prethodno iskustvo. Ideologija je skup ideja koje su predodžbe o stvarima i društvenim vrijednostima. To je struktura logički povezanih uvjerenja, pretpostavki i objašnjenja koji sačinjavaju sistem mišljenja. Ideologija neke zajednice istovremeno je i kriterij odnosa prema vlastitoj i prema drugim kulturama. (Vidi: Kolka.) Upoznavanje ideologije zajednice čiji jezik učimo ključ je shvaćanja njezine kulture i potpunog ovladavanja njezinim jezikom.

6. Ideje shvaćamo kao proizvod ljudskog mišljenja, koje u njima odražava svoj doživljaj materijalnog svijeta. Ideologija je oblik društvene svijesti, odraz društvene egzistencije i izvorište promjena u društvu, ali i nastojanja za očuvanjem uspostavljenih odnosa. To je dominantna i varijabilna vrijednosna orijentacija u nekoj kulturi, koja neposredno utječe na način mišljenja i ponašanja pojedinca u društvu. Nečije ideološke stavove možemo utvrditi na osnovi verbalnih reakcija. Smatram da nije nužno ići na raščlanjivanje odnosa prevladavajuće ideologije u društvu i njezinog mjesta u kulturi, premda je ono moguće, jer nijedna kultura nije u određenom povijesnom trenutku i na određenom prostoru nešto homogeno, jer uvijek postoje jače ili slabije supkulture. To istodobno znači da unutar prevladavajućeg semiološkog sistema postoje podsistemi. Zadatak je semiologije, koja je nauka o kulturi, da ustanovi procese enkodiranja po kojima određenim oznakama pripadaju određena značenja. Predmet je semiologije svaki sistem znakova, odnosno sistem značenja, no kako znaci dobivaju značenje tek kad se povežu s jezikom, semiologija je grana lingvistike. (Vidi: Bart, Eko.)

Već smo rekli da sa stajališta nastave stranog jezika prave teškoće valja očekivati u usvajanju onog dijela leksika koji se odnosi na konvencije, tradicije i institucije strane jezične i kulturne zajednice, to jest na odnose i aktivnosti unutar nje.

Poznavanje koda pretpostavlja i sposobnost predskazivanja. To znači da smo u određenoj društvenoj situaciji sposobni reagirati činom i riječju u skladu s očekivanjima drugih sudionika, kao i to da znamo što možemo očekivati od drugih. Unutar svog kulturnog i društvenog kruga znamo, na primjer, tko treba prvi da pozdravi, i na koji način, kako da se ponašamo pri jelu, na javnim mjestima itd. U funkcijama najbanalnijih konvencionalnosti, poput pozdrava, u govoru upotrebljavamo formule lišene svake kreativnosti pa je jezik, ovdje upotrijebljen u okviru strogo utvrđenih rituala, neinformativan, nije u službi komunikacije te, strogo uzevši, i nije jezik. To, međutim, ne znači da one ne

spadaju u nastavu stranih jezika. Naprotiv, svakoj komunikaciji prethodi uspostavljanje društvenog odnosa s potencijalnim sugovornikom, a taj je odnos moguće uspostaviti samo putem određenog rituala.

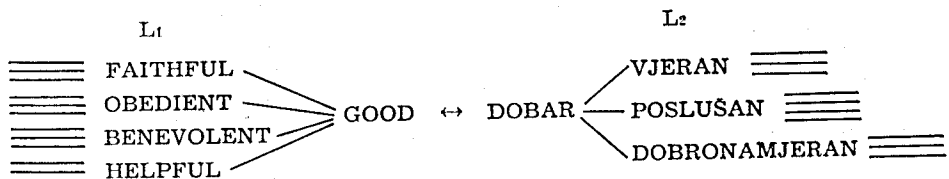
U semiologiji kontekst shvaćamo kao skup kulturnih konvencija kojima je određen svakodnevni život zajednice. Kontekst je stvarnost u kojoj smo iz iskustva navikli da biramo prikladna značenja, denotativna ili konotativna, odnosno da dekoriramo informaciju na temelju koda ili potkoda. Obavijest »tu je ta svinja« može značiti, zavisno od konteksta: »tu je domaća životinja — svinja koju smo kupili na trgu« ili »tu je ona odvratna osoba — svinja koju smo malo prije ogovarali«.

Tradicije i društvene institucije mogu pokazivati vrlo velike razlike u dvije zajednice i tada su teškoće u usvajanju vokabulara velike. Nepostojanje prethodnog iskustva iz vlastite kulture čini svaki prodor u sistem vrijednosti stranog jezika teškim. Kod nas je upravo u zadnjih nekoliko godina na stranicama ovog časopisa uložen ozbiljan napor lingvista da se utvrdi na stranim jezicima prikladna terminologija kojom bi se adekvatno izrazile naše društvene i političke specifičnosti (Ivir, Jakić, Tarle i Vidan, Venturin). Međutim, za većinu stranaca ti termini sami za sebe, bez opsežnog definiranja odnosa koje označavaju, ne znače mnogo iz jednostavnog razloga jer nemaju nikakva iskustva koje bi im omogućavalo shvaćanje značenja. No ni postojanje prethodnog iskustva ne mora značiti da sugovornici različitih ideoloških obilježja mogu na istom jeziku komunicirati bez semantičkih šumova.

I u našem i u engleskom jeziku upotrebljava se latinizam MORAL. I Klaićev »Veliki rječnik stranih riječi« i »The American Heritage Dictionary of the English Language« definiraju tako da dolazimo do zaključka da u oba jezika ima istovjetno značenje. To je, međutim, samo privid. Pouzdan zaključak mogli bismo izvući tek nakon analize slične onoj u prikazu 1, to jest tek nakon utvrđivanja vrijednosti unutar sistema odnosa. Ovdje je jasno da se radi o apstraktnom pojmu iz sfere ideologije koji je samim tim podložan promjenama s obzirom na vrijeme, zajednicu i kulturnu baštinu. U takvim je okolnostima konačno utvrđivanje vrijednosti naravno pretežak i pretenciozan zadatak. No sama činjenica da se radi o različitim jezicima, instrumentima različitih zajednica i kultura ukazuje na to da te dvije riječi istog porijekla i potencijalno istih leksikografskih definicija ne mogu unutar uspoređenih sistema imati iste vrijednosti.

Svoj zaključak možemo ilustrirati na temelju konstrukcije pojednostavnjenog sistema odnosa dvaju hipotetičkih jezika L_1 i L_2 u kojima postoje pridjevi GOOD i DOBAR, koje leksikografi tretiraju kao ekvivalente. Pridjev GOOD ulazi u sistem odnosa s FAITHFUL, OBEDIENT, BENEVOLENT i HELPFUL, kad ga pripisujemo osobama, a pridjev DOBAR u odnose s VJERAN, POSLUŠAN i DOBRONAMJERAN. Odnose ćemo prikazati grafički.

Prikaz 2.

Između lijevog i desnog sistema stavili smo strelicu u oba smjera čime smo označili mogućnost prevođenja. No i formalna analiza pokazuje da između dva uspoređena pridjeva nema potpune jednakosti jer im vrijednosti ne mogu biti iste. Svaka jedinica koja ulazi u odnose s GOOD ulazi u dalje odnose s drugim jedinicama, što vrijedi i za jedinice koje ulaze u odnose s DOBAR. Tek bi nam potpuna mreža odnosa i na lijevoj i na desnoj strani prikazala vrijednosti i jednog i drugog pridjeva.

7. Svaki čovjek stječe prva i temeljna životna iskustva unutar jednog kulturnog kruga s karakterističnim ideološkim obilježjima. Iznimke su tolike rijetke da ih možemo posve zanemariti. Život u bilingvnim sredinama ima svoje posebnosti koje ne mogu ostati bez odraza u jezicima, no to nas ovdje ne zanima.

Učenje stranog jezika uvijek implicira kontakt sa stranom kulturom, čija su obilježja samo dijelom poznata ili sasvim nepoznata, zavisno o prethodnom iskustvu, naobrazbi, dobi i posebnim interesima učenika. U ideologiju spadaju i predrasude — klišeji o stranoj kulturi, koji su faktor otežavanja usvajanja stranog jezika. Koliko smo svi izloženi klišejima, to nam lijepo ilustrira novinar D. Holden, koji kaže: »Po naravi same stvari dopisnik mora odrednicama jedne kulture pokušati da opiše ili analizira zbilju druge. U sprezi sa svakodnevnom novinarskom bitkom za vrijeme i prostor, i to prečesto vodi u stvaranje i učvršćivanje varljivih stereotipa« (iz Izborna br. 9/1977, str. 138).

Većina učenika nije svjesna razlika u vrijednosnim orijentacijama, te automatski pokušava vrijednosne orijentacije vlastite kulture ili kulturnog kruga primijeniti i na druge, što može biti izvorom nesporazuma. Zbog neočekivanih verbalnih reakcija i ponašanja skloni su strance ocijeniti kao nekulturne, loše odgojene, čudne, ekscentrične i slično. To mogu i sami doživjeti. S druge pak strane očekivane reakcije primaju kao nešto samo po sebi razumljivo i nisu svjesni da se radi samo o kulturnim sličnostima ili čak podudarnostima, koje mogu imati svoje historijsko korijenje, ali mogu biti i slučajne.

8. Na početnim stupnjevima učenja stranog jezika, kad se učenik susreće s izrazima koji označavaju sadržaje — predmete i radnje iz svakodnevnog života urbanog čovjeka, koji se dađu na razne načine opisati ili vizuelno (i auditivno) prikazati, teškoća nema. No zadiranjem u sferu odnosa među ljudima, u ideologiju druge zajednice, susrećemo se s apstraktnim pojmovima koje je nemoguće shvatiti ukoliko ne postoje isti ili slični odnosi u vlastitoj kulturi, ili ukoliko ih ne gradimo na temelju spoznaja o posebnim obilježjima kulture i civilizacije čiji jezik učimo.

Na početnom stupnju učenja stranog jezika ne zalazi se dublje u sferu ideologije, no to ne znači da ne treba još tada pripremati učenike za težu fazu ovladavanja stranim jezikom. Već konvencionalnosti poput pozdrava mogu pokazivati značajne razlike između pripadnika raznih jezičnih i kulturnih zajednica. Od prvih susreta sa stranim jezikom učenik mora usaditi u svoju svijest činjenicu da ne uči kako će jednostavno svoje iskustvo prevoditi riječ po riječ na strani jezik, već da stvarno uz još jedan jezik stječe i još jedno iskustvo, koje se temelji na kulturnim porukama tog jezika. Kad učenik, na primjer, uči kako se na engleskom pozdravlja, ne uči da kaže »dobro dan« na engleskom, već uči kako i kada Englezi ili Amerikanci upotrebljavaju pozdrav »good day«. Kad to nauči, postat će svjestan da razlike nisu samo u riječima nego i u načinu života i mišljenja, u subjektivnoj i kolektivnoj slici stvarnosti koju taj

jezik odražava. Što je pak stupanj učenja stranog jezika napredniji, učenici se suočavaju sa sve složenijim razlikama. Za većinu je važno da ovlada leksikom stranog jezika u mjeri koja omogućava komunikaciju bez većih smetnji, što će reći da ga koristi u kulturnim situacijama slično izvornim govornicima.

LITERATURA

1. Bart, Rolan: Književnost, mitologija, semiologija; Nolit, Beograd, 1971.
2. Benvenist, Emil: Problemi opšte lingvistike; Nolit, Beograd, 1975.
3. Bloomfield, Leonard: George Allen & Unwin Ltd., London, 1969.
4. Čomski, Noam: Gramatika i um; Nolit, Beograd, 1972.
5. Eko, Umberto; Kultura, informacija, komunikacija; Nolit, Beograd, 1973.
6. Filipović, Rudolf: Kontakti jezika u teoriji i praksi; Školska knjiga, Zagreb, 1971.
7. Kolka, Aleksandar: Usvajanje stranih jezika i razlike u kulturama; časopis »Strani jezici«, br. 3, Zagreb, 1977.
8. Krstulović, Aleksandra: Kultura i civilizacija u nastavi stranih jezika; časopis »Strani jezici«, br. 1—2, Zagreb, 1976.
9. Lyons, John: Semantics; Cambridge University Press, 1977.
10. Quirk, Randolph: The English Language and Images of Matter; Oxford University Press, London, 1976.
11. Sapir, Edward: Language; Harcourt, Brace & World, Inc., New York, 1969.
12. Titone, Renzo: Primijenjena psiholingvistika; Školska knjiga, Zagreb, 1977.

IN MEMORIAM

11. svibnja 1978. godine zauvijek nas je napustila Klara Montani, viši predavač Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, čije će ime krupnim slovima ostati u analima našeg fakulteta.

U vrijeme potpunog vakuuma na području primijenjene fonetike u nas, ona je bila i u svjetskim razmjerima, jedan od prvih izvršitelja vrijednih eksperimenata u podučavanju stranih jezika prema audiovizuelnoj metodi. Godinama je na jugoslavenskim i međunarodnim seminarima bila glavni nastavnik za odgajanje kadrova prema toj metodi baveći se proučavanjem djelotvornosti učenja stranih jezika na osnovi govora.

Temeljito poznavanje velikog broja stranih jezika, uz izuzetni nastavnički talent, snažnu volju i primjernu radnu sposobnost, formiralo je izvanrednu ličnost. Pozivali su je od Zagreba do Pariza, od Pariza do Njemačke, od Njemačke do SAD da sije svoja napredna pedagoška gledanja, da pokaže dubok smisao svojih ideja, za učenje stranih jezika.

Uz veliku nastavničku sposobnost, Klara Montani bila je i neumorni autor udžbenika za djecu, omladinu i odrasle, udžbenika u kojima će njezino ime ostati upisano za mnoge generacije. I zato će i kao nastavnik i kao autor ostati među nama i onda kad smo se morali fizički od nje rastati.

Svi mi koji smo je poznavali svjesni smo da smo izgubili ne samo vrsnog stručnjaka, već i izuzetnog kolegu i prijatelja, čovjeka koji je uvijek bio spreman biti tamo gdje je potreban, čovjeka koji je svoj cijeli život posvetio radu i napretku znanosti. Neka je slava našoj dragoj kolegici Klari!

Ivana Batušić